

Utbildningsdepartementet

Regeringskansliet
103 33 Stockholm

Yttrande över remiss: Högre utbildning under tjugo år, SOU 2015:70

Saco har beretts tillfälle att yttra sig över utredningen om högskolans utbildningsutbud.

Sacos synpunkter i korthet

- Saco ställer sig positivt till att lärosäten ska kunna initiera ansökan om examen, men anser att det också behövs insatser för att fler studenter ska gå klart sin utbildning och för att studenter och arbetsgivare ska uppfatta examensbevis som värdefullt.
- Saco anser, liksom utredningen, att dubbla examina på exakt samma meriter inte är önskvärt eftersom det utgör en risk för sänkt utbildningskvalitet, men anser att reglering är en olämplig lösning på problemet. Måluppfyllelse är en kvalitetsfråga och ska därför ägas av lärosätena själva.
- Saco instämmer i att heltidsstudier i normalfallet ska bedrivas på heltid. Vi beklagar den uttunning av undervisningen som har skett och anser att lärosätena bör ta ansvar för den här konsekvensen av att antal program och kurser har ökat mer än antalet studenter.
- Saco stödjer möjligheten att förkorta utbildningstiden genom relevanta sommarkurser.
- Saco välkomnar dialog mellan arbetsmarknadens parter om utbildningsutbudet.
- Saco efterfrågar en diskussion kring dimensioneringssystemet, i syfte att finna en bättre balans mellan det individuella valet och risken för överutbildning.

Saco anser att en översyn av utbildningsutbudet i termer av hur utbudet påverkar kvaliteten vore önskvärt och beklagar att utredningen lämnade en så viktig fråga därhän.

Höjd examensfrekvens genom färre avhopp

Utredningen föreslår att lärosäten senast 2020 ska ha det fulla ansvaret för att utfärda examina, i syfte att höja examensfrekvensen. Saco anser att den låga examensfrekvensen förvisso är ett betydande problem, men att utredningens förslag endast löser en mindre del av problemet. Antalet studenter som sannolikt skulle beviljas examen om de ansökte är förhållandevis litet i jämförelse med hur många som avbryter sina studier.

Saco delar inte utredningens bedömning att den huvudsakliga orsaken till låg examensfrekvens är att arbetsgivare inte efterfrågar examensbevis vid anställning, och anser heller inte att arbetsmarknadens parter har möjlighet att på ett effektivt och långsiktigt sätt påverka enskilda arbetsgivares bedömningar.

Den största orsaken till den låga examensfrekvensen är att för många studenter hoppar av sin utbildning. Saco ser därför att högskolans effektivitet och akademikernas rörlighet på arbetsmarknaden underlättas genom att fler gör klart sin utbildning. För att höja examensfrekvensen och minska avhopp krävs en likvärdig grund- och gymnasieskola där studenterna får tillräckliga förkunskaper för framgångsrika högskolestudier, fler studie- och yrkesvägledare, bättre möjligheter att jämföra och välja utbildning utifrån dess kvalitet samt kraftfulla insatser för att höja kvaliteten i högskolan.

I likhet med Sveriges Ingenjörer vill vi påpeka att den betydande andel avhopp som sker i högskolan väcker flera viktiga frågor om studenternas förkunskaper och om utbildningens organisering, kvalitet och relevans som behöver tas på allvar.

Dubbla examina och måluppfyllelsen

Saco stödjer förslaget att exakt samma studiemeriter inte bör kunna leda till två olika examina. Det förefaller osannolikt att utbildningen kan genomföras med hög kvalitet för både den delen av utbildningen som leder till generell examen och för den som ska leda till yrkesexamen. Vi ser dock inte att reglering av detta är en lämplig lösning på problemet.

Måluppfyllelse är en kvalitetsfråga och ska därför ägas av lärosätena själva. Lärosäten och studenter har enligt högskolelagen ansvar för kvalitetsarbetet. De bör därför vara respektive lärosätes ansvar att avgöra om det kan erbjuda utbildning av hög kvalitet som samtidigt möter både generella examenskrav och de krav som ställs för yrkesexamina. Om det inte är möjligt, kan heller inte dubbla examina utfärdas på samma studiemeriter. UK-ämbetet bör även fortsättningsvis följa upp att lärosätena har en tillfredsställande måluppfyllelse.

Utredningen visar tydligt att det råder oklarheter om examensbevisets värde och betydelse, både för studenter och för arbetsgivare. Frågan om dubbla examina är ett mycket tydligt exempel på en sådan oklarhet. Saco anser att problemet med dubbla examina är en effekt av det kursbaserade utbildningssystemet. Det systemet är i sig en bra konstruktion som ger utrymme för exempelvis fortbildning senare i arbetslivet eller byte av utbildningsinriktning alternativt lärosäte även på yrkesprogram genom avgång i förtid med generell examen.

Det är viktigt att all utbildning vid högskolan ska vara forskningsanknuten och hålla hög kvalitet oavsett om målet är yrkes- eller generell examen, och att de individer som beviljas en examen ska ha uppnått examensmålen. Studenterna bör dock informeras om att ett eventuellt val mellan yrkesexamen och generell examen kan påverka deras möjligheter att arbeta inom yrket i olika länder, så att akademikernas rörlighet inte inskränks i onödan.

Heltidsstudier på heltid och fler relevanta sommarkurser

Heltidsstudier ska bedrivas på heltid. Saco anser att det är ett betydande problem att normen idag snarare är att heltidsstudier bedrivs på deltid. Om utbildningen kan genomföras med samma resultat på halva tiden, finns det goda skäl att ifrågasätta både effektiviteten och kvaliteten i utbildningarna. Utredningen visar att det har skett en uttunnig av utbildningen, vilket har till effekt att antalet undervisningstimmar är lågt. Saco anser att en översyn av utbildningsutbudet i termer av hur utbudet påverkar kvaliteten vore önskvärt och beklagar att utredningen lämnade en så viktig fråga därhän. Eftersom antalet lärarledda undervisningstimmar är en fråga om utbildningens kvalitet, bör lärosätena ta ansvar för hur utbudet av kurser och program påverkar undervisningstätheten.

Saco anser att det även vore önskvärt att skapa tid för högskolans samtliga tre uppgifter under hela året. Högskolans tre uppgifter får inte tränga ut varandra, utan måste kunna ske parallellt. Utbildning, forskning och samverkan bör ges det utrymme under hela året som behövs för hög kvalitet och goda arbetsvillkor i samtliga uppdrag. Det inkluderar även studier på sommartid. Studenter som vill tidigarelägga sitt arbetsmarknadsinträde genom kortad utbildningstid bör kunna göra det med hjälp av relevanta sommarkurser. Det kan minska en eventuell undanträngningseffekt på arbetsmarknaden under sommaren, bidra till högre skatteintäkter, bidra till fler arbetade timmar och kan i viss mån även höja livslönen för de studenter som väljer att förkorta tiden i utbildning. Om ett val behöver göras mellan, å ena sidan, relevanta sommarkurser som förkortar studietiden och, å andra sidan, att kvalitetshöja heltidsstudier till att faktiskt betyda heltid, prioriterar Saco det senare.

Se över antalet platser där risken för överutbildning är stor

Inom de utbildningsinriktningar där alltför många hamnar i okvalificerade jobb, bör dimensioneringen ses över. En ny Saco-rapport (Akademikernas Arbetsmarknad 2015) visar att 2012 arbetade 12 procent av akademikerna i yrken med en lägre kvalifikationsnivå än deras utbildning, det vill säga med krav på gymnasiekompetens eller lägre. Inom vissa utbildningsinriktningar är andelen akademiker i enklare jobb betydligt högre, såsom Konst och media (29 procent),

Humaniora (25 procent) och Lantbruk, trädgård, skog och fiske (24 procent). Saco efterlyser en saklig diskussion kring dimensioneringen, som tar sin utgångspunkt i hur en bättre balans ska åstadkommas mellan individens val och risken för överutbildning. Inom de områden där alltför många fastnar i okvalificerade jobb bör en förändring av antalet studieplatser övervägas.

I likhet med Sveriges universitetslärarförbund välkomnar Saco *dialog* snarare än samverkan mellan arbetsmarknadens parter i frågan om utbildningens utbud och arbetsmarknadens behov.

Svar från Saco Studentråd, Civilekonomerna och Sveriges Tandläkarförbund är bifogade.

Robert Boije,
samhällspolitisk chef

Emelie Lilliefeldt
utredare